

УДК 339.5+338.4

Назаров Д.С.*

**ПРОБЛЕМА ІМПОРТОЗАМІЩЕННЯ В КОНТЕКСТІ
ІМПОРТОЗАЛЕЖНОСТІ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ:
СТАН ТА РЕАЛІЗАЦІЯ
(НА ПРИКЛАДІ ВИРОБНИЦТВА ПОЛІВІНІЛХЛОРИДУ)**

Анотація. В статті проаналізовано сучасний стан вітчизняного ринку полівінілхлориду, а також динаміку і структуру обсягів експортно-імпорتنих його поставок. Виявлено особливості і тенденції розвитку досліджуваного ринкового сегмента, подано висновки щодо необхідності сприяння створенню імпортозамінних ПВХ-виробництв.

Ключові слова: хімічна промисловість, полівінілхлорид, полімери, ПВХ-профілі, імпортозалежність.

Annotation. This paper analyzes the current state of domestic PVC market, the dynamics and structure of its export and import, the features and trends of development of the market segment. Presents conclusions about the prospects for its growth and import substitution of PVC production.

Key words: chemicals, PVC, plastics, PVC profiles, dependence on imports.

Аннотация. В статье проанализировано современное состояние отечественного рынка поливинилхлорида, а также динамика и структура объемов его экспортно-импортных поставок. Выявлены особенности и тенденции развития исследуемого рыночного сегмента, представлены выводы относительно необходимости содействия созданию импортозамещающих ПВХ производств.

Ключевые слова: химическая промышленность, поливинилхлорид, полимеры, ПВХ-профили, импортозависимость.

Постановка проблеми. Полівінілхлорид (далі – ПВХ) – один з найбільш поширених у світі пластиків. Унікальні властивості ПВХ і його відносна дешевизна в порівнянні з іншими великотоннажними полімерами роблять його незамінним у багатьох сферах. З нього отримують понад 3000 видів матеріалів і виробів, що використовуються в електротехнічній, легкій, харчовій промисловості, важкому машинобудуванні, суднобудуванні, сільському господарстві, медицині, виробництві будматеріалів і т. д.

Вітчизняний ринок ПВХ є імпортозалежним, що історично пов'язано з недостатньою розвиненістю виробництва пластмас і полімерів в Україні через розташування за радянських часів більшості підприємств полімерної промисловості СРСР на території Росії. Зважаючи на те, що частка сировини у собівартості пластмасових виробів подекуди сягає

* аспірант кафедри світового господарства і міжнародної економічної інтеграції Українського державного університету фінансів та міжнародної торгівлі
Науковий керівник: професор Андрійчук В.Г.

45-90% [11], перспективи імпортозаміщення у сфері виробництва ПВХ значним чином залежать від активізації розроблення вітчизняних родовищ нафти й газу та спрямування сировини на потреби внутрішнього ринку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженню тенденцій розвитку ринку полімерів (в т.ч. ПВХ) в Україні й закордоном присвячено ряд публікацій вітчизняних вчених і дослідників, в т.ч. Лаганіна В. О., Шубіна О. О., Наконечної Т. В., Данилюк М. О. та ін.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Варто зауважити, що переважна більшість публікацій, присвячених проблемам виробництва та споживання ПВХ в Україні, пов'язана з аналізом ринку пластикових вікон і дверей, а також конструкцій з ПВХ-профілю (які виробляються переважно на основі імпортованої сировини та комплектуючих). В той же час проблемам імпортозалежності вітчизняного ринку ПВХ та питанню створення в Україні імпортозамінних ПВХ-виробництв не приділялося належної уваги.

Формулювання цілей статті. В статті досліджено і проаналізовано стан вітчизняного ринку ПВХ, виробничу та експортно-імпорتنу діяльність України в сегменті суспензійного й емульсійного ПВХ, обґрунтовано необхідність створення в Україні імпортозамінюючих ПВХ-виробництв.

Виклад основного матеріалу дослідження. У структурі світового виробництва полімерів ПВХ займає 3 місце після поліпропілену і поліетилену. У країнах Європи частка ПВХ-виробів становить більше чверті (28%) загальної кількості синтетичних матеріалів, що переробляються; у структурі світового споживання ПВХ приблизно 1/4 виробленого пластика припадає на виготовлення труб і фітінгів, 1/5 – на профілі з жорсткого неплас-тифікованого ПВХ (у тому числі віконні конструкції), а також на плівки, кабельну продукцію, пакувальні матеріали та ін [1, с. 31].

Характеризуючи ринок ПВХ в Україні, слід зазначити, що через нестачу вуглеводнів наша країна вимушена імпортувати сировину для хімічної й нафтохімічної промисловості, в т.ч. для виробництва продукції з ПВХ та поліетилентерефталату (далі – ПЕТ). Єдиним потужним в Україні виробником суспензійного ПВХ (далі – ПВХ-С) є Калуський «Карпатнафтохім», при цьому емульсійний ПВХ (далі – ПВХ-Е) та ПЕТ в Україні не виробляються (понад 90% цієї сировини імпортують українські виробники вінілових шпалер) [7, с. 20].

Імпорт ПВХ-С в Україну здійснює, як правило, вузьке коло американських, центрально- та східноєвропейських компаній (табл. 1).

Таблиця 1.
Географічна структура імпорту ПВХ-С в Україну за 2009-2012 рр.

Країна	Роки			
	2009	2010	2011	2012
	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США
Всього	106305,3	185775,3	202677,1	167823,8
Німеччина	38336,6	44110,1	49483,8	43442,8
США	5975,8	59416,9	54069,5	38200,4
Угорщина	8027,5	21684,7	21312,3	23057,7

Країна	Роки			
	2009	2010	2011	2012
	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США	Вартість, тис. дол. США
Польща	15300,9	17243,3	28178,9	22674
Норвегія	4303,4	4376	6555,9	9834,1
Чехія	10453,9	13286,8	13068,2	7621,5
Словаччина	2265,1	5935,4	8592,1	7311,7

Джерело: [9]

Виходячи з даних таблиці 1, можна зробити висновок, що імпорт ПВХ-С в Україну в певній мірі олігополізований (топ-п'ять країн-постачальників займають близько 2/3 вітчизняного імпорту). При цьому постачальники з Південної Кореї, Норвегії, Франції, а також китайські компанії в структурі українського імпорту ПВХ-С не домінують (на відміну від Російської Федерації). Як засвідчують дані таблиці 1, основні країни-імпортери ПВХ-С стрімко нарощували обсяги його поставок в Україну протягом 2009-2011 рр., проте у 2012 році майже всі вони скоротили імпорт цього полімеру. Таке зниження обсягів імпортованих поставок ПВХ частково можна пояснити тим, що 6 листопада 2012 року парламент змінив окремі положення Закону України «Про Митний тариф України» щодо приведення ставок ввізного мита до критеріїв СОТ. У підсумку, ставки ввізного мита на ПВХ зросли з 0% до рівня зобов'язань перед СОТ – 5%.

Серед українських компаній до числа основних імпортерів входять не тільки комерційні фірми та торговельні будинки, але й провідні підприємства з установки вікон і дверей з ПВХ-профілю (табл. 2). Варто зауважити, що обсяги імпортованих готових пластикових вікон та дверей на український ринок є незначними, оскільки налагоджене майже у всіх регіонах країни виробництво вікон і дверей з імпортованого ПВХ-профілю повністю задовольняє потреби внутрішнього ринку. В той же час вітчизняні виробники ПВХ-конструкцій не в змозі конкурувати з більшістю іноземних виробників, тому що деякі імпортери ввозять в Україну ПВХ-профіль із заниженою митною вартістю для того, щоб сплачувати меншу суму мита.

Крім того, має місце імпортування ПВХ в Україну за демпінговими цінами, що завдає збитків вітчизняним підприємствам-виробникам ПВХ. В цьому контексті слід зазначити, що Міжвідомча комісія з міжнародної торгівлі (далі – МКМТ) розпочала антидемпінгове розслідування щодо імпорту в Україну ПВХ-С із США у зв'язку зі скаргами компанії «Карпатнафтохім». Остання повідомила, що в Україні ПВХ походженням із США продавався за ціною нижчою, ніж на американському ринку (період дослідження – з III кварталу 2011 по II квартал 2012 року). В результаті цього імпорт ПВХ-С із США до України збільшився на 93,1%, а частка американських виробників на українському ринку зросла в 2,3 рази. Обсяги продажів продукції ТОВ «Карпатнафтохім» за цей час скоротилися на 38,4%, а частка підприємства на внутрішньому ринку зменшилась на 26,4% [2, с. 5].

Варто зауважити, що ТОВ «Карпатнафтохім» – найбільша нафтохімічна компанія в Україні (76,04% акцій «Карпатнафтохіму» контролює «Лукойл», решта – Фонд держмайна) [4, с. 5], яка по суті є найбільшим в Україні виробником ПВХ-С (його проектна потужність складає 300 тис. т. на рік). Виробництво ПВХ-С в м. Калуш є одним з найсучасніших існуючих виробництв ПВХ серед країн СНД, на підприємстві виробля-

ється 6 марок ПВХ-С: 3 марки для жорстких виробів і 3 марки для пластифікованих виробів [10].

Виробництво і експорт ПВХ в Україні контролюється обмеженим колом підприємств: частка топ-трьох компаній-виробників цього полімеру становить до 95% як виробництва, так і експорту (що підтверджується даними табл. 2). В той же час імпортом займається більш широке коло інших компаній.

Таблиця 2.
Вітчизняні виробники (експортери) та імпортери ПВХ-гранулята у 2011 р.

Компанія	Частка компанії в загальному обсязі імпорту, %	Компанія	Частка компанії в загальному обсязі виробництва, %	Частка компанії в загальному обсязі експорту, %
«Галич-Кабель» (Львів)	11,4	«Карпатнафтохім» (І.-Франківська обл.)	73,6	68,6
«Нафтахім» (Київ)		«Едем» (Дніпропетровськ)		
«Миропласт» (Дніпропетровськ)	7,2	«Падана» Кемікал К.» (І.-Франківськ)	8,4	0,8
«Надія» (Харківська обл.)		6,3		
«Промінвест Пластик» (Харків)	5,8	«Бізнес-Ленд» (Суми)	н/д	12,9
Інші компанії		60,5		

Джерело: [8, с. 29]

Як засвідчують дані таблиці 2, одночасно виробництвом, імпортом та експортом не займається жодна велика компанія в Україні. Крім «Карпатнафтохіму», потужними виробниками та експортерами первинного ПВХ є Дніпропетровська шпалерна фабрика ЗАТ «Едем» і західноукраїнський виробник пластикатів «Падана». «Едем» – велика компанія (понад 300 працівників), що спеціалізується на виробництві як ПВХ (не змішаний з іншими речовинами), так і будівельної ПВХ-продукції (шпалер, стінових покриттів з пластиком). «Падана Кемікал Компаундс» – лідер українського виробництва ПВХ-пластикатів (для кабельної галузі).

Експорт вітчизняного ПВХ здійснюється переважно до країн колишнього СРСР, а з появою калуського виробництва почалися поставки пластикату в Туреччину (табл. 3).

Таблиця 3.
Географічна структура експортно-імпортних поставок ПВХ-грануляту в Україні у 2011 році

Країни-постачальники ПВХ-грануляту до України	Частка в структурі імпорту, %	Країни-імпортери українського ПВХ-грануляту	Частка в структурі імпорту, %
Польща	19,4	Російська Федерація	73,5
США	19,3	Туреччина	13,3
Німеччина	17,1	Білорусь	9
Угорщина	9,5	Молдова	1,6
Чехія	6,5	Азербайджан	0,8
Інші країни	28,2	Інші країни	1,7

Джерело: [8, с. 30]

Як засвідчують дані таблиці 3, основними країнами-імпортерами ПВХ-грануляту українського виробництва є Російська Федерація, Туреччина (ці країни є основними ринками збуту продукції ТОВ «Карпатнафтохім») і Білорусь.

З огляду на повну залежність внутрішнього ринку України від поставок ПВХ-Е необхідним вважаємо впровадження заходів політики імпортозаміщення з метою нарощування промислового та технологічного потенціалу підприємств-виробників ПВХ-С і ПВХ-Е для забезпечення зниження залежності від коливань зовнішньоекономічної кон'юнктури й розвитку внутрішнього ринку.

Впровадження імпортозамінних виробництв в Україні стримується такими факторами, як:

- недостатній рівень розвитку інноваційної інфраструктури та науково-технічного забезпечення галузі;
- відсутність ефективного співробітництва між державою, бізнесом та наукою у сфері створення повних технологічних циклів виробництва ПВХ-продукції;
- відсутність механізмів комерціалізації наукових розробок;
- недостатні темпи залучення приватних інвестицій;
- суттєві вади державної політики та законодавчого регулювання розвитку хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості.

Враховуючи те, що український ринок полімерів та пластмас останнім часом динамічно розвивається, основні зусилля в напрямку імпортозаміщення у цій галузі мають бути спрямовані на розвиток та поглиблення переробки, виготовлення готових виробів із залученням української сировини, повного завантаження виробничих потужностей вітчизняних підприємств тощо.

Варто зауважити, що певні кроки в напрямі створення імпортозамінних виробництв в Україні вже здійснено: низкою підприємств хімічної промисловості з огляду на виклики сучасного розвитку виробництва та загострення конкуренції вже вжито відповідні заходи щодо імпортозаміщення. Так, із введенням у дію в травні 2011 року на території ТОВ «Карпатнафтохім» нового сучасного виробництва ПВХ-С потужністю 300 тис. тонн в рік, збудованого за технологією німецької фірми Vinnolit, з'явилась можливість виробляти з власної сировини ПВХ-профілі та інші вироби, які широко використовуються вітчизняними й іноземними фірмами, що спеціалізуються на виробництві віконних, дверних та інших конструкцій, яких найбільше потребує будівельна галузь.

Слід мати на увазі, що виробництво пластмас належить до екологічно небезпечних виробництв, тому його розвиток вимагає розроблення механізмів державної політики щодо підвищення екологічних вимог до виробників (які наразі в Україні є нижчими за європейські стандарти), впровадження нових енергозберігаючих технологій, залучення приватних інвестицій тощо [7, с. 20].

Висновки. Таким чином, споживання ПВХ в Україні поки що залежить від імпорتنих поставок (в першу чергу із США та країн Центральної і Східної Європи). У найближчі роки очікуються зміни структури споживання ПВХ у зв'язку з повномасштабним запуском місцевого виробництва в Калуші. На сьогодні в країні сформувалась група з 5-6 основних імпортерів (серед яких не тільки трейдери, а й виробники ПВХ-продукції), які контролюють близько 40% імпорتنих поставок. Виробництво та експорт ПВХ на 90-95% контролюють 3-4 підприємства («Карпатнафтохім», «Едем», «Падана» і «Пластмас»).

Список використаних джерел

1. Рынок поливинилхлорида (ПВХ), 2005-2012 годы // Журнал Химия Украины», №9 (327) от 1-15 мая 2013 г. – с. 31.
2. Александр Черновалов. Антидемпинговые полимеры. Украина может ввести пошлину на импорт ПВХ / Александр Черновалов // Газета «Коммерсантъ Украина», № 157 (1647) від 08.10.2012. – с. 5.
3. Алексей Топалов. «ЛУКойл» перезапускается в Украине. «ЛУКойл» обменял Одесский НПЗ на «Карпатнефтехим» / Алексей Топалов // Інформаційний портал «Газета.ру» (публікація від 21.08.2013) // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.gazeta.ru/business/2013/08/21/5601041.shtml>. Цитовано за версією сайту на 03.09.2013 р.
4. Олег Гавриш, Андрей Леденев, Анна Солодовникова. Химия жизни. Кабмин пошел на уступки «Лукойлу» ради запуска «Карпатнефтехима» / Олег Гавриш, Андрей Леденев, Анна Солодовникова // Газета «Коммерсантъ Украина», №68 (1771) від 19.04.2013. – с. 5.
5. Повідомлення «Про порушення та проведення антидемпінгового розслідування щодо імпорту в Україну полівінілхлориду суспензійного походженням зі Сполучених Штатів Америки» / Офіційний веб-сайт Міністерства економічного розвитку і торгівлі України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://me.kmu.gov.ua/control/uk/publish/control/uk/publish/article/main?cat_id=90071&st_ind=1. Цитовано за версією сайту на 03.09.2013 р.
6. Переробка сировини і виробництво товарної продукції ТОВ «Карпатнафтохім» за 2001-2007 рр. / Офіційний веб-сайт ТОВ «Карпатнафтохім» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.lukor.com.ua/production.shtml#pe>. Цитовано за версією сайту на 04.09.2013 р.
7. Пріоритети політики імпортозаміщення у стратегії модернізації промисловості України. – К.: НІСД, 2012. – 71 с.
8. Мария Решетник, Дмитрий Старокадомский. Украинский рынок ПВХ: перезагрузка / Мария Решетник, Дмитрий Старокадомский // Журнал «Полимеры-Деньги», №1-2 (42-43), січень-лютий 2012 р. – с. 28-35.
9. Експорт-імпорт окремих видів товарів за країнами світу за 2009-2012 рр. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>. Цитовано за версією сайту на 08.09.2013 р.

10. Продукція ТОВ «Карпатнафтохім-Лукор» / Офіційний веб-сайт ТОВ «Карпатнафтохім-Лукор» // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.lukor.com.ua/product.shtml>. Цитовано за версією сайту на 08.09.2013 р.
11. О. М. Вознюк. Тенденції розвитку галузі виробництва виробів з гуми та пластмаси в Україні / Електронне наукове фахове видання «Ефективна економіка» // [Електронний ресурс] – Режим доступу:
<http://www.economy.nauka.com.ua/index.php?operation=1&iid=263>. Цитовано за версією сайту на 08.09.2013 р.